

Bankers likviditet og finansiering

Erna Hoff, seniorrådgiver i Markedsoperasjons- og analyseavdelingen i Norges Bank¹

Bankene finansierer utlån med innskudd fra kunder og ved markedsfinansiering, det vil si innlån fra penge- og kapitalmarkedene. En viktig oppgave for banker er å omdanne kortsiktig sparing fra publikum til langsiktige investeringer, såkalt løpetidstransformasjon. Bankene påtar seg dermed risiko ved at innlån har kortere løpetid enn utlån. Myndighetene har derfor etablert et sikkerhetsnett rundt bankene og pålagt regulering og tilsyn. Nye internasjonale reguleringer pålegger bankene å ha større likviditetsreserver og mer langsiktig finansiering. De nye reguleringene vil kreve omfattende tilpasninger hos norske banker.

1. Innledning

Hvordan banker bør finansieres, avhenger av bankenes funksjon i samfunnet og hva slags sikkerhetsnett som er bygget rundt bankene. I Norge er bankenes hovedoppgaver å omdanne kortsiktig sparing fra publikum til langsiktige investeringer, samt å forestå betalingsformidling. Disse bankfunksjonene er viktige byggesteiner for en velfungerende økonomi, og det kan få store samfunnsøkonomiske konsekvenser om funksjonene opphører. Myndighetene har derfor pålagt bankene særskilt regulering og tilsyn. Reguleringene søker å sikre godt bankhåndverk gjennom krav til buffere som kan ta tap, fond for sikring av innskudd og robust balansestyring. Det er varslet nye internasjonale likviditetsreguleringer, som også vil gjelde for norske banker.

Formålet med denne artikkelen er å drøfte bankenes gjeldsfinansiering sammenholdt med deres aktivitet og betydning for samfunnet, for å belyse forhold som kan ha betydning for hvordan banker bør finansieres.

En banks balanse kan noe forenklet settes opp som vist i tabell 1.

Tabell 1. Forenklet bankbalanse

Eiendeler	Gjeld og egenkapital
Kontanter og innskudd i sentralbank	Innskudd fra finansinstitusjoner
Utlån til finansinstitusjoner	Kundeinnskudd
Verdipapirer	Verdipapirgjeld
Utlån til kunder	Ansvarlig lånekapital
	Egenkapital

¹ Artikkelen ble skrevet mens forfatteren ambulerer som seniorrådgiver i Avdeling for likviditetsovervåking. Takk til Sindre Weme, Per Atle Aronsen, Kjell Bjørn Nordal og Alexander Vik for nyttige kommentarer. Synspunkter representerer artikkelforfatterens oppfatning og kan ikke tas som uttrykk for Norges Banks standpunkt i eksplisitte spørsmål.

Bankenes viktigste finansieringskilder er innskudd fra kunder og ulike typer markedsfinansiering, det vil si innlån fra penge- og kapitalmarkedene. Artikkelen omtaler disse finansieringskildene og risikoer knyttet til dem. I tillegg omtales nye reguleringer for likviditet, som vil kreve omfattende tilpasninger hos norske banker.

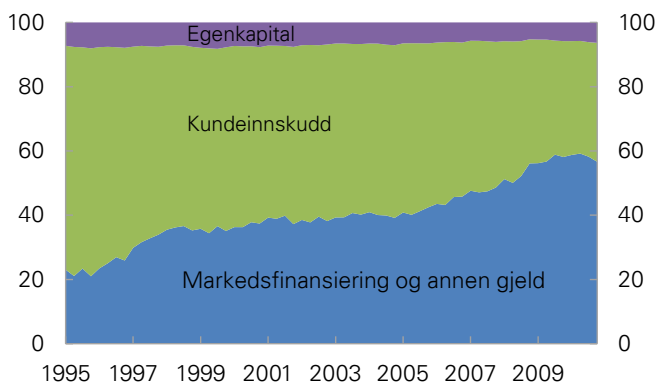
2. Bankenes finansieringskilder

Bankene har mange ulike kilder til finansiering. De viktigste er innskudd fra kunder og ulike typer markedsfinansiering. Kundeinnskudd anses normalt som en stabil finansieringskilde, spesielt den delen av innskuddene som omfattes av innskuddsgarantiordningen. Innskudd som er omfattet av innskuddsgarantiordningen utgjør om lag 56 prosent av totale innskudd for norske banker. Denne delen vil trolig være stabil også i krisetider, mens innskudd som ikke er beskyttet, kan være mer flyktige under kriser². Stabiliteten for disse innskuddene kan variere for store og små banker. Investorer vil kunne oppfatte innskudd i en stor bank som mer sikkert fordi det er mer sannsynlig at denne banken vil bli reddet av myndighetene i en krise. Figur 1 viser at kundeinnskuddenes andel av total finansiering har vært fallende siden 1995. Markedsfinansieringen har vist en tilsvarende økning. Bakgrunnen for denne utviklingen er at utlånsveksten over lang tid har vært sterkere enn innskuddsveksten. Økningen fra 2007 kan også forklares ved at mange banker har opprettet boligkreditselskaper og overført deler av sine boliglån til disse selskapene. Boligkreditselskapene finansierer seg ved å utstede obligasjoner med fortrinnsrett (OMF).

Markedsfinansieringens løpetid kan variere fra en dag og opp til flere år. Finansieringen med kortest løpetid er fra pengemarkedet og består ofte av sertifikatlån. Den korteste finansieringen kan også bestå av innlån fra andre banker.

² Se Penger og Kreditt 2/11: Finanstilsynets innskuddsundersøkelse under finanskrisen – en kort oppsummering, Norges Bank 2011.

Figur 1 Økt andel markedsfinansiering. Finansiering i prosent av forvaltningskapital. Norskeide banker og OMF-foretak

Kilde: Norges Bank

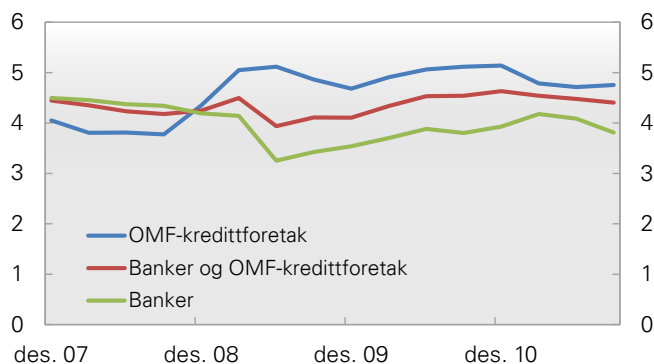
De største bankene har mulighet til å hente kort finansiering i valuta gjennom sertifikatprogrammer. Disse innlånene benyttes dels til å finansiere eiendeler i valuta, som verdipapirer, men bankene bytter også valuta til kroner gjennom det norske terminmarkedet. Mesteparten av det som lånes i sertifikatmarkedet, har løpetid opp til tre måneder. Den største investorgruppen for norske bankers sertifikater i dollar er amerikanske pengemarkedsfond.

Bankene henter lang finansiering i obligasjonsmarkedet. Løpetiden er normalt fra 3 til 10 år. Viktige investorer er livsforsikringsselskaper og pensjonskasser, banker og obligasjonsfond. Mindre banker legger som oftest ut obligasjonslån i det innenlandske markedet, mens større banker ofte legger ut obligasjonslån i valuta og bytter deretter valutaen til norske kroner gjennom en kombinert valuta- og rentebytteavtale (basisswap). Dette gjør at bankene er utsatt ved forstyrrelser i swapmarkedene. Figur 2 viser utviklingen i gjenværende løpetid på brutto markedsfinansiering som forfaller om mer enn ett år. Gjenværende løpetid har økt for kredittforetak, mens den har falt for banker.

Bankene kan også frigjøre midler ved å trekke på innskudd i sentralbanker og andre banker eller selge aktiva. Innskudd i sentralbanker og andre finansinstitusjoner har normalt kort løpetid og kan dermed frigjøres raskt. Bankene har videre mulighet til å låne i sentralbanker gjennom stående fasiliteter, men dette er dyrt og brukes i liten grad i normale tider. I mange land er det aktive repomarkeder, det vil si at bankene tilbyr verdipapirer som sikkerhet for lån, men dette markedet finnes ikke i Norge. Noen av de større norske bankene bruker dette ved kortsiktige lånoptak i utlandet.

Norske banker har deponert en betydelig del av sine

Figur 2 Bankene og OMF-kredittforetakenes¹⁾ vektede gjenværende løpetid på brutto markedsfinansiering som forfaller om mer enn ett år. I antall år. Kvartalstall. 4. kv. 2007 – 3. kv. 2011

¹⁾ Utvalget består av alle banker og OMF-kredittforetak med unntak av utenlandske datterbanker og filialer i Norge. Brudd i serien i 2. kvartal 2009 som følge av mer spesifiserte intervaller.

Kilde: Norges Bank

verdipapirer i Norges Bank for å skaffe seg låneadgang på kort varsel. Norges Bank stiller krav til verdipapirene som deponeres, blant annet i form av kredittverdighet. Verdipapirenes låneverdi fastsettes med utgangspunkt i papirenes markedsverdi, som avkortes med ulike satser.

Bankene henter finansiering fra mange ulike kilder og med forskjellig løpetid. Dermed oppstår det betydelig risiko i bankdriften.

3. Likviditetsrisiko og løpetidstransformasjon

Begrepet likviditet kan ha flere betydninger. Begrepet kan knyttes til en markedsaktør og dennes evne til å betale, eller det kan være en egenskap ved et marked eller et papir, uttrykt ved hvor lett omsettelig et papir er. Et begrep som brukes om likviditet er fundinglikviditet³. Fundinglikviditet beskriver hvor vanskelig eller kostbart det er å finansiere en virksomhet. Fundinglikviditeten påvirker hvorvidt og til hvilke kostnader en bank er i stand til å oppfylle sine løpende forpliktelser. Et mål på bankers fundinglikviditetsrisiko er hvor stort avvik det er mellom lengden på bankens (lange) aktiva og (korte) passiva, uttrykt ved likviditetsrater. Det kan eksempelvis fastsettes likviditetsrater for hvor stor andel av utlånene som er finansiert med stabil finansiering (innskudd, obligasjoner, ansvarlige lån og egenkapital). Fundinglikviditet kan også måles i form av risikopåslag på gjeldspapirene bankene utsteder, fordi det gir et mål på bankenes finansieringskostnader.

Markedslikviditet er en egenskap ved et aktivum og

³ Se Brunnermeier og Pedersen (2008): *Market Liquidity and Funding Liquidity*, RFS Advance Access.

markedet det handles i, og beskriver hvor vanskelig eller kostbart det er å omsette aktivumet. Markedslikviditet måles ofte ved forskjell mellom kjøps- og salgspriser på eksempelvis et verdipapir. Likviditeten er som regel høyere jo større utestående volum det er i verdipapiret, og jo flere som stiller priser. Et verdipapir med lav kredittrisiko vil normalt ha høyere markedslikviditet enn et papir med høy risiko. Eksempelvis vil et statspapir vanligvis være mer likvid enn et verdipapir utstedt av en bank eller et foretak.

Likviditet handler om betalingsevne, det vil si evne til å fremskaffe kontanter når det er bruk for dem. Dette gjelder for alle typer virksomheter. For en bank betyr likviditet at den skal være i stand til å fremskaffe kontanter når en kunde ønsker å trekke ut hele eller deler av sitt innskudd i banken, eller når banken skal betale tilbake innlån ved forfall.

Bankene kan skaffe seg ny likviditet ved å låne i markedene eller selge aktiva.

Begrepet likviditetsrisiko brukes ofte som betegnelse på risiko knyttet til forskjell i løpetid mellom bankers aktiva og passiva. Typisk har bankene brukt innskudd som kunden disponerer uten oppsigelsestid, som grunnlag for lån med lang løpetid. Bankene omdanner eller transformerer dermed innskudd med kort løpetid til utlån med lang løpetid. Dette kalles løpetidstransformasjon og har en viktig samfunnsøkonomisk funksjon.

Låntakere og långivere har ofte ulike behov når det gjelder hvor store beløp som skal lånes eller spares, og hvor lenge de ønsker å binde seg. Låntaker kan ha et stort og umiddelbart behov for kapital, mens inntektene som skal gå til tilbakebetaling av kapitalen, er spredt over flere år. Låntakeren har da behov for et lån med lang løpetid. Spareren kan derimot foretrekke at det foreligger mulighet for umiddelbar tilgang til kapitalen, og beløpet en enkelt innskyter ønsker å spare, er som oftest betydelig mindre enn lånebehovet til den enkelte låntaker.

Bankene tilbyr låntakerne lån av ønsket størrelse og løpetid samtidig som de garanterer at sparerne får umiddelbar tilgang til sparepengene sine. Hovedårsaken til at bankene kan gjøre dette, er at sparerne oppfører seg mer forutsigbart som gruppe enn enkeltvis. Erfaring tilsier at det er lite sannsynlig at innskyterne vil kreve tilbake pengene sine samtidig.

Den potensielle likviditetsrisikoen som oppstår ved løpetidstransformasjon, er stor. Sentralbankens rolle som långiver i siste instans («lender of last resort») innebærer at sentralbanken kan tilføre ekstraordinær likviditet til en enkeltbank eller til banksystemet når det ikke er mulig selv for solide banker å hente inn likviditet fra normale kilder. Finanskrisen høsten 2008 viste at likviditetsproblemer kan ramme alle banker, uavhengig av soliditet.

Norges Bank er restriktiv til å gi ekstraordinære lån, og slik støtte gis kun når det vurderes at den finansielle stabiliteten er truet uten slik støtte, for eksempel ved at det er likviditetstørke i kapitalmarkedene. En slik situasjon oppsto etter Lehman-konkursen i september 2008. Norges Bank tilførte da betydelige mengder likviditet til banksystemet både i norske kroner og valuta, til dels med lang løpetid. Likviditetstilførselen ble tilbudt banksystemet som helhet og ikke til enkeltbanker. Slike tiltak kan imidlertid ha uheldige effekter ved at bankene får svakere insentiver til å styre sin likviditet, og dermed tar en for høy likviditetsrisiko. Dette er en av årsakene til at det er nødvendig med offentlige reguleringer av bankenes likviditetsstyring.

I Norge har bankene i perioder betydelige lån fra Norges Bank når den strukturelle likviditeten er lav eller negativ. Strukturell likviditet er hva likviditeten i banksystemet ville ha vært uten sentralbankens tilførsel eller inndragning gjennom likviditetspolitiske instrumenter. Variasjoner i strukturell likviditet har sammenheng med statens inn- og utbetalinger. Utbetalinger fra privat sektor til staten, eksempelvis skattebetalinger, trekker likviditet ut fra banksystemet. Utbetalinger fra staten, for eksempel pensjons- og trygdebetalinger, tilfører likviditet til banksystemet. Norges Bank vil gjennom markedsoperasjoner tilføre nødvendig likviditet slik at banksystemet til enhver tid har et tilstrekkelig stort likviditetsoverskudd. Denne sentralbankfinansieringen gis vanligvis i form av F-lån, der bankene i auksjon byr en rente for et ønsket volum. Løpetiden for disse lånene er i normale tider kort, fra noen dager til noen få uker. Norges Bank vil normalt ikke tilby lån i de periodene hvor den strukturelle likviditeten er tilstrekkelig positiv til at banksystemet har et betydelig likviditetsoverskudd. Sentralbanklån vil derfor ikke være en permanent finansieringskilde for bankene, men kun bli brukt for å jevne ut likviditetssvingninger i forbindelse med statlige inn- og utbetalinger.

Løpetidstransformasjonen som skjer ved at kortsiktige innskudd omdannes til langsiktige utlån, er en sentral oppgave for bankene. Mange banker har imidlertid betydelig større utlånsvolum enn innskuddsvolum og dekker finansieringsgapet med markedsfinansiering. Erfaringer fra finanskrisen viser at bankenes mulighet til å hente finansiering i markedene i perioder tørket helt ut. Et relevant spørsmål er derfor hvorvidt løpetidstransformasjonen også skal gjelde denne delen av bankenes finansiering, eller om det skal kreves at løpetiden på markedsfinansieringen i større grad skal tilsvare løpetiden på utlån. Nye likviditetskrav vil pålegge bankene å ha mer samsvar mellom løpetid på utlån og finansieringen av disse, men i henhold til disse reglene blir all finansiering med løpetid lenger enn ett år ansett som langsiktig.

4. Likviditetsreguleringer

Bankenes likviditetsstyring er gjenstand for reguleringer fra myndighetenes side. Det er ikke gitt kvantitative krav, men Finanstilsynet benytter likviditetsindikatorer i sitt tilsyn med bankenes likviditetsrisiko. Likviditetsindikator 1 og 2 angir hvor stor andel av bankenes illikvide eiendeler som er finansiert med løpetider på henholdsvis over ett år og over en måned. Illikvide eiendeler har tradisjonelt bestått av utlån til kunder, men i Baselkomiteens forslag til nye kapital- og likviditetsstandarder, Basel III fra desember 2010⁴, regnes også hele eller deler av verdipapirporteføljen med løpetid over ett år som illikvid. I dette avsnittet ser vi på kravene som gjelder likviditet. Kravene er kvantitative i form av krav til kortsiktig likviditetsbuffer (Liquidity Coverage Ratio – LCR) og langsiktig stabil finansiering (Net Stable Funding Ratio – NSFR).

Krav om kortsiktig likviditetsbuffer (LCR) skal etter forslaget gjelde fra 2015. Likvide aktiva skal bestå av minimum 60 prosent kontanter, innskudd i sentralbanker eller statspapirer og inntil 40 prosent andre papirer med høy kvalitet. I disse andre papirene skal det gjøres minimum 15 prosent avkorting, mens det ikke vil være avkorting for statspapirer. Det stilles også krav til likviditet i papirene. For land med små statspapirmarkeder, som Norge, åpnes det for alternative likvide aktiva, blant annet en likviditetsfasilitet i sentralbanken og likvide papirer i fremmed valuta.

Likviditetsbufferen LCR skal sikre at bankene kan gjøre om eiendeler til kontanter under et stressscenario over 30 dager. Eksempler på hendelser i en stressperiode er nedgradering av bankens kredittvurdering, økt uttak av innskudd og ingen adgang til markedsfinansiering.

Kravet er definert slik:

$$\frac{\text{Likvider av høy kvalitet}}{\text{Netto utbetalinger i løpet av neste 30 dagers periode}} > 100$$

Det er et krav at netto utbetalinger aldri skal være mindre enn 25 prosent av kontantutstrømningen. Dette sikrer en viss størrelse på beholdningen av likvide aktiva. Det forutsettes også at det til en viss grad gis nye utlån i stressperioden. Innflyt fra kunder teller derfor med i mindre grad enn innflyt fra finansinstitusjoner. Det skal være samsvar mellom valutasammensetningen av likvide aktiva og netto utbetalinger.

Tabell 2 viser krav til likvide eiendeler og tilhørende vekter.

Tabell 2. Krav til likvide eiendeler¹

Teller:	%
Likvide eiendeler. (Høy vekt = likvid)	
Nivå 1: Innskudd i sentralbanker. Stats- og statsgaranterte sertifikater og obligasjoner m.v.	100
Nivå 2: OMF og foretaksobligasjoner med kredittvurdering AA- eller bedre	85
Papirer fra offentlig sektor med 20 % kapitalvekt	
Nevner:	%
Likviditetsbehov kommende 30 dg. (Høy vekt = høyt behov)	
Stabile innskudd fra husholdninger og små foretak	5
Mindre stabile innskudd fra husholdninger og små foretak	10
Mindre stabile innskudd fra store foretak og offentlig sektor	75
Innskudd fra finansinstitusjoner og verdipapirgjeld	100

¹ Tabellen er ikke fullstendig

Kravet om langsiktig stabil finansiering (NSFR), skal etter forslaget gjelde fra 2018. Formålet med kravet er å sørge for at lite likvide eiendeler finansieres langsiktig. Bankene skal kunne klare seg i ett år under et moderat stressscenario med begrenset tilgang på ny finansiering og betydelige uttrekk av kundeinnskudd.

Kravet er definert slik:

$$\frac{\text{Stabil finansiering}}{\text{Nødvendig stabil finansiering}} > 100 \%$$

Stabil finansiering er definert som de delene av egenkapital- og gjeldsfinansieringen som er forventet å være pålitelig tilgjengelige midler i løpet av en stressperiode på ett år. Eksempler på stressscenarioer er betydelig nedgang i bankens resultat eller solvens og usikkerhet om bankens kredittkvalitet som følge av lavere kredittvurdering.

I stabil finansiering inngår egenkapital, kundeinnskudd og markedsfinansiering med gjenværende løpetid ut over ett år. Kundeinnskudd uten avtalt forfallstidspunkt blir tilordnet ulike vekter. Innskuddene som blir vurdert å være mest stabile, er innskudd som er dekket av en garantiordning, og innskudd fra husholdninger og små foretak.

Tabell 3 viser vekter for de viktigste balansepostene som inngår i beregningen av likviditetskravene.

Norske banker må endre sin finansieringsstruktur og likviditetsstyring for å tilfredsstille de nye kravene. Alle norske banker rapporterer kvartalsvis LCR fra 30. september 2011. De største bankene rapporterer også NSFR.

⁴ Se Basel Committee on Banking Supervision (2010): *International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*.

Tabell 3. Krav til stabil finansiering

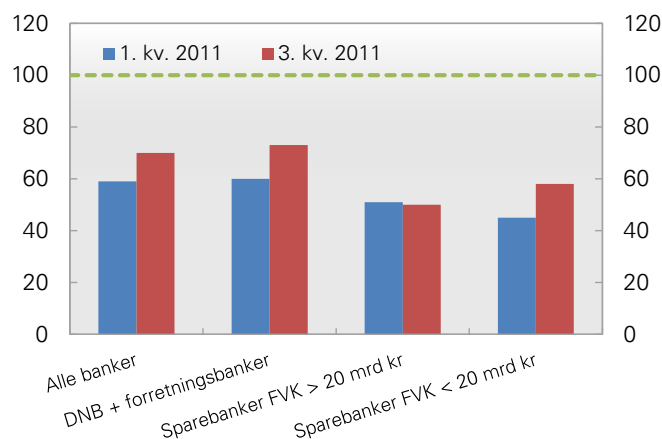
Balanspost	Vekt
Teller:	
Stabil finansiering. (Høy vekt = stabil)	%
Egenkapital, innskudd og annen gjeld. Gjenværende løpetid > 1 år	100
Stabile innskudd fra husholdninger og små foretak. Gjenværende løpetid < 1 år	90
Mindre stabile innskudd fra husholdninger og små foretak. Gjenværende løpetid < 1 år	80
Mindre stabile innskudd fra store foretak og offentlig sektor. Gjenværende løpetid < 1 år	50
Annen gjeld. Gjenværende løpetid < 1 år	0
Nevner:	
Lite likvide eiendeler. (Høy vekt = lite likvid)	%
Sertifikater og obligasjoner. Ikke fornybare innskudd i og lån til finansinstitusjoner. Gjenværende løpetid < 1 år	0
Statspapirer ol. Gjenværende løpetid > 1 år	5
OMF og foretaksobligasjoner med kredittvurdering AA- eller bedre. Gjenværende løpetid > 1 år	20
Børsnoterte aksjer og lån til foretak med kredittvurdering A- til A+. Gjenværende løpetid > 1 år	50
Boliglån med lav belåningsgrad	65
Andre person og SMB lån gjenværende løpetid < 1 år.	85
Alle andre eiendeler	100

¹ Tabellen er ikke fullstendig

Figur 3 og 4 viser hvordan ulike grupper av banker oppfylte krav til LCR og NSFR ved utgangen av første og tredje kvartal 2011. Figurene er ikke basert på rapporteringen til Finanstilsynet, men på forenklete beregninger utført av Norges Bank basert på bankenes innrapportering til bankstatistikk. De viser at norske banker må gjøre betydelige tilpasninger for å oppfylle de nye kravene.

Basel Committee on Banking Supervision (BSBC) publiserte i september 2008 17 prinsipper for god likviditetsstyring i banker⁵. Prinsippene utgjør kvalitative krav. I henhold til disse kravene skal bankene etablere et mål på hvor høy likviditetsrisiko som tåles, en likviditetsbuffer, intradag styring av likviditet, og prosesser for å måle likviditetsrisiko i alle vesentlige deler av virksomheten. Bankene skal utarbeide en finansieringsstrategi som gir god diversifisering mellom ulike finansieringskilder. De skal også gjennomføre stresstester og ha beredskapsplaner. Relevant informasjon om likviditetsstyringen skal offentliggjøres, og likviditetsstyringen skal være forankret hos bankens ledelse og styre. Tilsynsmyndighetene skal sikre at likviditetsstyringen blir gjennomført i henhold til disse prinsippene, og utveksle informasjon med andre myndigheter.

⁵ Se Basel Committee on Banking Supervision (2008): Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision.

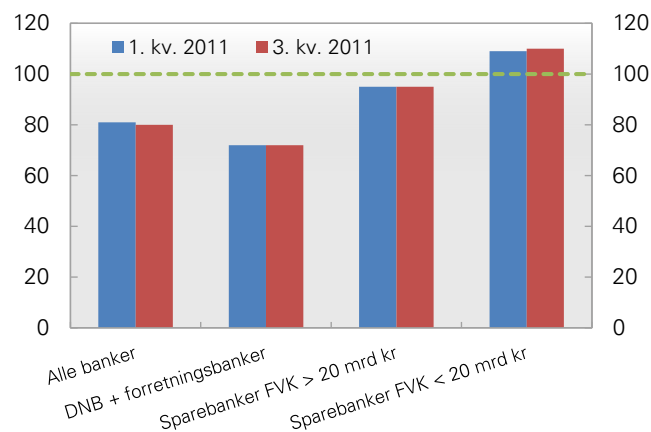
Figur 3 Bankenes¹⁾ likvide eiendeler i prosent av krav til likvide eiendeler.²⁾ Vektet gjennomsnitt for gruppen. Per utgangen av kvartalet

Stiplet linje viser kravet til likvide eiendeler (Basel III)

¹⁾ Utvalget består av alle banker med unntak av utenlandske filialer i Norge.

²⁾ Norges Banks estimer

Kilde: Norges Bank

Figur 4 Bankenes¹⁾ stabile finansiering i prosent av krav til stabil finansiering.²⁾ Vektet gjennomsnitt for gruppen. Per utgangen av kvartalet

Stiplet linje viser kravet til stabil finansiering (Basel III)

¹⁾ Utvalget består av alle banker med unntak av utenlandske filialer i Norge

²⁾ Norges Banks estimer

Kilde: Norges Bank

5. Inntjening og likviditet

Likviditetsstyringen i en bank påvirker inntjeningen. Bankene må derfor veie gevinsten ved redusert likviditetsrisiko opp mot kostnadene. Aktiva som forventes å være likvide under markedsuro, har normalt lavere avkastning enn mindre likvide aktiva. Dette knytter seg til at aktørene gjerne søker mot investeringer med lav risiko når det er uro i markedet («flight to quality»). Likvide aktiva har lave likviditetspremier. Hvis de i tillegg har liten kredittrisiko, er også kredittriskopremien lav. En bank må derfor gjøre avveininger i relasjon til

inntjening når det gjelder likviditetsstyringen og omfanget av likvide aktiva. Banken kan beskytte seg helt mot variasjoner i sin likviditet ved at den har fullt samsvar mellom løpetiden på aktiva og passiva. I dette tilfellet skaper banken ingen løpetidstransformasjon, og har heller ingen likviditetsrisiko. En slik bank kan øke inntjeningen ved at den kompenserer redusert likviditetsrisiko med økt kredittisiko, men i praksis vil neppe slik bankdrift være realistisk.

Økt andel langsiktig finansiering øker bankenes innlånskostnader. Økte kostnader vil over tid føre til at bankene må ta høyere utlånsrenter enn om de hadde kunnet finansiere seg mer kortsiktig. Høyere utlånsrenter vil påføre husholdninger og bedrifter økte kostnader og dermed påvirke økonomisk vekst i samfunnet. Kostnaden ved økt langsiktig finansiering i bankene må derfor vurderes opp mot nytten av å ha mer robuste banker, som i mindre grad vil være avhengige av offentlig støtte i kriseperioder. Bank for International Settlements (BIS) har forsøkt å estimere de realøkonomiske effektene av å innføre likviditetskravene LCR og NSFR⁶. BIS har analysert et scenario der bankene både har økt sine beholdninger av likvide eiendeler og økt løpetiden på finansieringen. Analysene tyder på at effektene vil være relativt små for utlånsvolum og BNP-vekst, men at ulike sektorer kan rammes ulikt. Hvis sektorer som er viktige drivere for økonomisk vekst blir hardest rammet, kan dette forsterke de negative vekstutslagene. Hvis bankene derimot tar deler av kostnadene ved å redusere egenkapitalavkastningen eller tilpasser seg kravene på alternative måter som medfører lavere kostnadsøkninger, kan de realøkonomiske virkningene bli mindre. Samlet sett vil de nye likviditetskravene redusere sannsynligheten for at en bank får likviditetsproblemer, og gjøre banksystemet mer motstandsdyktig mot likviditetssjokk. Siden bankkriser medfører store og negative realøkonomiske virkninger, kan økte likviditetskrav redusere sannsynligheten for slike kriser, og mer enn oppveie for den partielle effekten av redusert økonomisk vekst.

Enkelte⁷ hevder at lønnsomheten øker for banker som holder likvide aktiva opp til et visst nivå. Over dette nivået reduseres bankens lønnsomhet, alt annet like. Bakgrunnen for dette er at banker med beholdninger av likvide aktiva fremstår mer robuste overfor investorer og långivere. Det kan gi bankene tilgang til rimeligere finansiering. Over det gitte nivået blir imidlertid denne fordelene oppveid av kostnaden ved å holde likvide aktiva med lav avkastning.

⁶ Se Macroeconomic Assessment Group (2010): *Assessing the macro-economic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements* og *BIS Working Papers* No 338 (2011): Basel III: Long-term impact on economic performance and fluctuations.

⁷ Se Bank of Canada, Working Paper 2010-38: The Impact of Liquidity on Bank Profitability.

I hvilken grad størrelsen på en banks likvide aktiva (reserver) påvirker bankens lønnsomhet, avhenger av hvor mye av bankens finansiering som forfaller på kort sikt, og den generelle tilstanden i økonomien. Dersom en bank har en stor andel kortsiktig markedsfinansiering, må den holde større beholdninger av likvide aktiva for å unngå at likviditetsrisikoen blir for stor. Tilstanden i økonomien har sammenheng med sannsynligheten for en plutselig stopp eller tørke i kapitalmarkedene. I økonomiske nedgangstider, hvor investorer anser at sannsynligheten for markedstørke øker, ønsker en bank å øke sine likvide aktiva for å få bedre tilgang til rimeligere finansiering og dermed bedre sin inntjening. Investorer og långivere belønner banker som holder noe likvide aktiva, men utover et visst nivå reduserer større beholdninger av likvide aktiva bankens lønnsomhet. I sin likviditetsstyring må derfor bankene foreta avveininger mellom lønnsomhet og likviditetsrisiko. Myndighetene må også foreta slike avveininger i sine reguleringer av bankenes likviditet.

6. Avslutning, framtidige tilpasninger

Før finanskrisen i 2007-2009 hadde mange banker en høy andel kort markedsfinansiering og dermed en betydelig likviditetsrisiko. I september 2008 stoppet markedene nærmest opp, og i en periode var det svært vanskelig å skaffe finansiering. Det ble tydeliggjort at mange banker hadde for små likviditetsreserver og for mye kortsiktig finansiering. Norges Bank tilførte betydelige volumer av både norske kroner og dollar, og norske banker fikk dermed tilgang til kort likviditet gjennom sentralbanken. Bankene hadde imidlertid få muligheter til å skaffe seg langsiktig finansiering i markedene. Bytteordningen og lange F-lån ble etablert mot slutten av 2008 for å gi bankene mulighet til å skaffe seg langsiktig finansiering slik at de kunne opprettholde kredittgivningen til levedyktige prosjekter igangsatt av husholdninger og foretak. Andre land valgte å gi statlige garantier for bankers obligasjonslån.

Etter finanskrisen har bankene forlenget løpetiden på sin markedsfinansiering og finansierer nå i større grad utlån til kunder med kundeinnskudd og lange innlån fra obligasjonsmarkedet. Bankene har fremdeles betydelige volumer av kort markedsfinansiering, men benytter denne i større grad enn tidligere til å finansiere mer likvide eiendeler som verdipapirer og kortsiktige plasseringer, for eksempel innskudd i andre finansinstitusjoner. På denne måten har bankene startet prosessen med å tilpasse seg nye likviditetskrav og har redusert sin likviditetsrisiko. Bankene må imidlertid foreta betydelige tilpasninger for å oppfylle de nye kravene, da de fleste verdipapirplasseringer ikke nødvendigvis er likvide, og

dermed fordrer en andel langsiktig finansiering. Det er derfor viktig at bankene aktivt arbeider med å redusere sin likviditetsrisiko, ikke bare for å oppfylle krav fra myndighetene, men også fordi dette er en viktig faktor i god bankdrift.

I tillegg til å oppfylle de kommende kvantitative likviditetskravene er det viktig for bankene å ha god spredning på finansieringskildene med hensyn til geografi, type instrumenter og valutasorter. Det er også viktig å ha en jevn forfallsstruktur. Spesielt for de største bankene er det viktig ikke å bli for avhengig av enkeltmarkeder og enkeltkunder. For norske banker vil det være nødvendig å benytte internasjonale markeder for å kunne hente inn nødvendige volumer av langsiktig finansiering. Norske investorer vil trolig verken ønske eller ha store nok investeringsrammer til å dekke finansieringsbehovet for de største bankene. Det gjør bankene sårbare for uro i de internasjonale kapitalmarkedene. Under finanskrisen ble dette tydeliggjort gjennom stopp i de utenlandske markedene for langsiktig finansiering, men også i andre halvår 2011 har langsiktig markedsfinansiering vært både dyr og vanskelig tilgjengelig.

Likviditetskravene vil være bransjestandarder, og norske banker må tilpasse seg disse kravene innenfor de tidsfrister som blir fastsatt av norske myndigheter. Rapporteringen av likviditetsmålet LCR startet ved utgangen av tredje kvartal 2011. Gjennom rapportering i en prøveperiode vil det raskt bli klart hvor store endringer bankene må foreta i sine balanser. Det synes rimelig å evaluere virkningene av de nye kravene før det eventuelt vurderes å kreve ytterligere likviditetsberedskap av norske banker.

De nye kravene vil gjøre det enklere å vurdere en banks likviditetsrisiko og vil også lette sammenligning mellom banker på dette området. Per i dag gir ikke bankene like mye informasjon om likviditetsrisiko som for eksempel om kapitalforhold. Baselkomiteen anga i sine prinsipper fra 2008 at relevant informasjon om likviditetsstyringen skal offentliggjøres. Det er en anbefaling som banker og tilsynsmyndigheter bør legge vekt på at følges opp i bankenes rapportering til offentligheten.

Referanser og litteratur:

Brunnermeier og Pedersen (2008): Market Liquidity and Funding Liquidity, RFS Advance Access. <http://www.princeton.edu/~markus/research/papers/liquidity.pdf>

Norges Banks skriftserie nr. 34, 2004: Norske finansmarkeder – pengepolitikk og finansiell stabilitet, kapittel 5. Finansinstitusjonene. <http://www.norges-bank.no/upload/import/publikasjoner/skriftserie/34/kapittel5.pdf>

Basel Committee on Banking Supervision (2008): Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision. <http://www.bis.org/publ/bcbs144.pdf>

Basel Committee on Banking Supervision (2010): Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>

Bank of Canada, Working Paper 2010-38: The impact of Liquidity on Bank Profitability. <http://www.bankofcanada.ca/en/res/wp/2010/wp10-38.html>

Graeme Chaplin, Alison Emblow og Ian Michael, Financial Industry and Regulation Division, Bank of England (2000): Banking System Liquidity, Developments and Issues. <http://www.bankofengland.co.uk/publications/fsr/2000/fsr09art2.pdf>

Charles Goodhart, Banque de France Financial Stability Review (2008): Liquidity risk management. http://www.banque-france.fr/gb/publications/telechar/rsf/2008/etud6_0208.pdf

Anne-Sofie Reng Rasmussen, Danmarks Nationalbank, kvartalsoversigt 3. kvartal 2010: Pengeinstitutters likviditetsstyring. [http://www.nationalbanken.dk/C1256BE2005737D3/side/8898A38E2CA5E0DEC125779D0050CA50/\\$file/kvo_3kvt_2010_web.pdf](http://www.nationalbanken.dk/C1256BE2005737D3/side/8898A38E2CA5E0DEC125779D0050CA50/$file/kvo_3kvt_2010_web.pdf)

Basel Committee on Banking Supervision (2010): An assessment of the long-term economic impact of stronger capital and liquidity requirements. <http://www.bis.org/publ/bcbs173.pdf>

Macroeconomic Assessment Group (established by the Financial Stability Board and the Basel Committee on Banking Supervision) (2010): Assessing the macroeconomic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements. <http://www.bis.org/publ/othp10.pdf>

BIS Working Papers No 338 (2011): Basel III: Long-term impact on economic performance and fluctuations. <http://www.bis.org/publ/work338.pdf>

Aud Ebba Lie (2011): «Finanstilsynets innskuddsundersøkelse under finanskrisen – en kort oppsummering», *Penger og Kreditt 2/2011*. Norges Bank. <http://www.norges-bank.no/no/om/publisert/publikasjoner/penger-og-kreditt/2-11/finanstilsynets-innskuddsundersokelse-under-finanskrisen-en-kort-oppsummering/>